

# KADININ BİTMİYEN SOYADI SORUNU\*

Arş. Gör. Dr. Kumru KILIÇOĞLU YILMAZ\*\*

---

\* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

\*\* Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.



## ÖZ

*Herkesin kullanması zorunlu olan aile adı, soyadıdır. Osmanlı Dönemi'nde, kişilerin soyadına yer verilmemiş olup, herkes babasının adı ile anılmakta idi. 1934 yılında Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, herkes bir soyadına sahip olup, erkekler ölene kadar soyadlarıyla anılırken, kadınların evlenmekle kocalarının soyadını alma zorunluluğu getirildi.*

*Bir devrin kanunu olan 743 sayılı Türk Medeni Kanunu, kadın hakları alanında çok önemli atılımlar gerçekleştirmişti. O dönemde kadının evlenmekle kocasının soyadını alması doğal karşılanmaktaydı. Ancak, kadının toplum içerisindeki konumunun değişmesi karşısında, bu düzenleme anlamsız ve haksız hale gelmiştir.*

*Geldiğimiz noktada, TMK md.187 düzenlemesi gereği, kocasının soyadını alma zorunluluğunda olan kadının, TMK md.173 gereği, boşanma halinde bu kez kocasının soyadını bırakmak zorunda kalması, Türk kadını için, soyadını bir "çile" haline getirmiştir.*

**Anahtar Kelimeler:** Soyadı, kişilik hakkı, ihlal, zorunluluk, Anayasa Mahkemesi.

## LASTING SURNAME PROBLEM OF WOMEN

### ABSTRACT

*The family name that everyone is required to use is the surname. In the Ottoman Period, the last names of the people were not included and everyone was referred by their fathers' names. With the Surname Act taking effect in the year 1934, while everyone owned a surname and the men was referred by their last names till they died, the obligation that every woman must take the surname of their husbands upon marriage was imposed.*

*Turkish Civil Code numbered 743, which is a law of an era, realized highly important attempts in the field of women's rights. At that time it was taken naturally for a woman to take her husband's last name upon marriage. However, as a result of the women's change of position within the society, this regulation became meaningless and unjust.*

*At the current situation, in accordance with the Turkish Civil Law article no. 187 regulation for a woman that has the obligation to take her husband's name, has to leave his last name in the case of divorce as per Turkish Civil Law article no. 173, made surname for Turkish women a "suffering".*

**Keywords:** *Surname, personal right, violation, obligation, Constitutional Court.*

## 1. KADININ SOYADI

Soyadı, herkesin kullanması zorunlu olan ve adı ile birlikte kullanılan aile adıdır. En doğal şekilde, doğum ile kazanılırken; evlenme, evlat edinme gibi yollarla da kazanılan soyadının, bir de idari yolla kazanılması mümkündür; ki anne ve babası bilinmeyen kimsesiz çocuklar ya da anne babası bilinmeyen zihinsel engelleri için yetkili idare tarafından ad ve soyadının verilmesi, soyadının idari yolla kazanılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Soyadı kullanılması zorunlu olup, 1934 yılında Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte, herkes, seçme yoluyla bir soyadı belirleyebilme hakkına sahip idi.<sup>[1]</sup> Yasanın 2 yıllık geçiş süreci tamamlandıktan sonra, seçme yoluyla soyadı kazanılması devri sona erdi. Bundan sonra, herkes, kendi soyağacına göre bir soyadına sahip oldu. Kadınlar, evlenme ile kocanın, çocuklar doğum ile babanın soyadını almaya başladı, ve erkeğin soyadı, erkek çocuk olduğu sürece, uzun yıllar anılmaya başlanırken, kadının soyadı zaman içerisinde, soyağacı durumuna göre, kaybolmaya başladı.

4 Ekim 1926 tarihinde Türk Hukuku ve özellikle Türk Kadını için bir devrim niteliği taşıyan Medeni Kanunu'muz yürürlüğe girmiş, kadın hakları alanında o güne kadar hayal bile edilemeyeceğinin inkar edilmesi mümkün olmayan yenilikler getirmiştir. Evli olsun olmasın, kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olmuştur. Buna örnek olarak nişanlanmada, evlenmede kadının özgür iradesi esas alınmış, ailesinin bu konuda onun adına karar vermesi hakkı ortadan kaldırılmış; kadınların mirasta erkeklerden farksız oldukları kabul edilmiş, İslam Hukuku'nda geçerli olan mirasta erkeklerin kadınlara nazaran bir kat daha fazla mirasçı olmaları; Mecelle'deki (Mecelle-i Ahkamı Adliye) ancak iki kadının tanıklığının bir erkeğin tanıklığı ile eşdeğer olacağı kuralı<sup>[2]</sup>; kadınların da erkekler gibi boşanma hakkına sahip olmadıkları, ancak erkeklerin kadınları boşayabilecekleri dönem kapatılmıştır.

Evli kadınlar için kocaları ile eşit hak ve yükümlülüklerle sahip birey oldukları, kadınların da velayet hakkına sahip oldukları, vasi tayin edilebilmeleri gibi haklar, Medeni Kanunumuz'la birlikte Türk kadınlarına temin edilmiştir.

Bütün bunlar kadın hakları açısından Medeni Kanunumuz'un kabul edildiği yıllar itibariyle çok büyük atılımlardı. Ancak o günkü anlayış içinde haklı ve makul olan bazı hükümler toplumsal anlayışlarımızın bugün ulaştığı düzey itibariyle çağımızla uyumsuz hale gelmiştir. Unutmamak gerekir ki, her yasa yapıldığı dönemdeki koşullar içinde değerlendirilmelidir. Yasalar gelişen

[1] Osmanlı Devleti'nde kişilerin soyadı yoktu. Kişiler, baba adları ile anılırdı.

[2] Madde 1685: "Hukuk-i ibadda şehadetin nisabı iki er yahut bir er ile iki hatundur. Fakat erkeklerin utulası mümkün olmayan hallerde yalnız hatunların mal hakkında şahadetleri kabul olunur."

ihtiyaçlar karşısında değiştirilmek zorundadır. Kalıcı yasa yoktur. Kalıcı olma din kurallarına özgüdür.

Bu anlamda olmak üzere 4 Ekim 1926 tarihinde kadının soyadı ile ilgili eski TMK. md.153'de kadının evlenmekle kocasının soyadını alma zorunluluğu ile md. 141'de, boşanan kadının kocasının soyadını terk etme zorunluluğu, kadının o günlerde toplumsal yaşamdaki yeri ve konumu itibariyle göze batan düzenlemeler olarak görülmemiştir. Aynı mantık, bu maddeleri ve düzenlemeleri almış olduğumuz İsviçre Medeni Kanunu için de (eski İMK. md.161; 149) hakim olmuştur. Bu düzenlemenin ihtiyaca cevap verdiği, eşitlik ilkesinin gereklerini yerine getirdiği ve evli kadınların soyadı tartışmasının sona erdiği düşünülse de, asıl tartışmanın bu zamandan sonra başladığı söylemek mümkündür<sup>[3]</sup>. Zira, zaman içinde, bu hükümler toplumsal yaşamdaki yeri ve konumu değişen kadınlar bakımından çağdışı hükümler olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu anlayış içinde bu hükümlere giderek tepkiler büyümeye bu hükümlerin değiştirilmesi gerektiğine ilişkin taleplerin artmasına yol açmıştır. İsviçre Yasa Koyucusu bu tepkilere ve taleplere duyarlı davranmış ve sözü edilen hükümleri değiştirmiştir.

Türk Yasa Koyucusu ise, ne yazık ki aynı duyarlılığı gösterememiştir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin isabetli olan bazı müdahaleleri bu konuda kısmi iyileştirmeleri sağlamıştır.

743 sayılı Eski MK.'muzun yürürlükten kaldırma çalışmaları sırasında, özellikle kadın erkek eşitliğini ihlal eden birçok hükümlerde çok ileri adımlar atılmasına karşın, kadınlarımız için adeta bir çile haline gelen soyadı sorunu konusunda, yeni 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunumuzda istenen çözüm yine sağlanamamıştır.

Kanunun genel gerekçesinde "... Değişikliklerin önemli ve oldukça büyük bir kısmı, aile hukuku alanında ve özellikle kadın-erkek eşitliğini zedelediği iddia edilen hükümlerde yapılmış, böylece bütün modern hukuk sistemlerinde benimsenmiş olan ve yürürlükteki kanunda da büyük ölçüde yer verilmiş bulunan "eşitlik ilkesi", yeni düzenlemeyle daha da pekiştirilmiş, bu ilkeye ters düşen düzenlemelerin hepsi değiştirilmiştir." ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelere rağmen TMK md.187'ye bakıldığında, bu gene gerekçenin doğruluğu şüphe uyandırmaktadır. Zira, "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme" BM Genel Kurulu'nca kabul edilerek, 1981'de yürürlüğe girmiş olup; Türkiye de bu sözleşmeyi onaylamış, sözleşme Türkiye'de 19 Ocak 1986 tarihinde

[3] Göztepe, Ece: "Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54-2, s. 102

yürürlüğe girmiştir.<sup>[4]</sup> Bu sözleşmeye rağmen, ayrımcılığa yol açan md.187 karşısında çözüm son zamanlarda Anayasa Mahkemesi kararı ile getirilmiştir.

Aşağıda kadınlarımızın yaşadıkları bu sorunlara ve buna ilişkin çözüm önerilerine değineceğiz.

Bu kısa çalışmamızda, TMK.'müzün kadının soyadı konusundaki sıralamasından ayrılacağı. Türk Medeni Kanunu'muz evli kadınların soyadı konusunda önce boşanmanın sonuçları ile ilgili olarak 173. maddesinde "*boşanan kadının soyadını*" düzenlemiş, daha sonra ise, evliliğin genel hükümleri arasında 187. Maddesinde, evli kadınların soyadı konusunu ele almıştır. Halbuki kadının soyadı sorunu, evlenmekle başlamaktadır. Boşanma ile kadının soyadı sorunu, evlenmenin sonucudur. Bir başka ifadeyle, evli kadının soyadı sorunu evlenmekle başlamaktadır. Evli olmayan kadınlar için böyle bir sorun olmadığından, biz aşağıda önce TMK. md.187 hükmünü, daha sonra ise, bu madde gereğince kocasının soyadını almak zorunda kalan kadının boşanma nedeniyle bu soyadını terk etme zorunluluğundan doğan TMK.md.173 hükmünden kaynaklanan sorunları ele alacağız.

## 2. KADININ EVLENMEKLE KOCASININ SOYADINI ALMA ZORUNLULUĞU

Evliliğin eşlere sağladığı haklar; evlilik birliğini eşit temsil hakkı, ortak konutu seçme ve evlilik birliğini yönetme hakkı, iş ve meslek seçme hakkı ile eşin soyadını kullanma hakkı gibi haklar olarak değerlendirilirken<sup>[5]</sup>; eşin soyadını kullanma hakkı, bir haktan ziyade, aslında zorunluluk olarak değerlendirilmelidir.

TMK.md. 187 hükmüne göre:

*"Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir."*

Boşanan kadının evlenmekle kazandığı kocasına ait soyadını bırakma yükümlülüğü ve bunun kadınlarımız için yarattığı sorunları, yukarıda boşanmanın hüküm ve sonuçları ile ilgili TMK. md.173 hükmünü ele aldığımız ortaya koymuş bulunmaktayız.

TMK. md.173 f.II nedeniyle kadınlarımızın yaşadığı sorunun sebebi, TMK. md.187'dir.

[4] Nomer, Haluk: "*Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerde ve Türkiye'de Evlenen Kadının ve Ortak Çocuğun Soyadı*", , Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni : MHB bülteni-c. 22, s. 2 (2002) , s. 421-422

[5] Kılıçoğlu, Ahmet M.: Medeni Hukuk Temel Bilgiler, B.2, Ankara 2012, s.253

Bu madde, kadının evlenmekle kocasının soyadını almak zorunda olduğunu öngörmüştür. İşte bu zorunluluk nedeniyle evlilik boşanma ile sonlandığında, kadın, TMK. md.173 f.II gereğince kocasının soyadını kullanmayı terk etmek zorunda kalmaktadır.

TMK.md.173 f.II'deki sorun, boşanan kadınlarla ilgilidir. TMK.md.187 ise, evlenen kadınların soyadı nedeniyle yaşadığı sorunlarla ilgilidir.

Yıllarca kendi soyadı ile tanınmış, çevre edinmiş, şöhret olmuş kadın, evlenmekle kocasının soyadını almak zorunda kalmakta ve pasaport, nüfus cüzdanı gibi resmi ya da özel kayıtlara ve kaynaklara, aldığı kocasına ait soyadını bildirmek zorunda bırakılmaktadır.

Eski MK.'muzun 153. maddesinin bu konuyla ilgili 1. fıkrası "*Karı, kocasının aile ismini alır.*" şeklindeydi. Maddenin bu sertliği ve kadınların yaşadıkları sorunlar nedeniyle gösterdikleri tepkiler karşısında, 14.05.1997 tarihli 4248 sayılı kanunla<sup>[6]</sup> maddeye yeni bir fıkra eklenmek suretiyle, evlenen kadının dilerse, evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı bir başvuru ile kocasının soyadı önünde evlenmeden önceki soyadını da kullanabileceği, ancak daha önce iki soyadı kullanın kadınlar için bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabileceği kabul edilmiştir.<sup>[7]</sup>

Yeni TMK.'muz, eski 153. maddenin bu düzenlemesini, iki fıkra yerine tek fıkra halinde aynen tekrar etmiştir.

Bu konuda Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bir bireysel başvuruda, davacının kocasının soyadını kullanmak zorunda olmadığı, bunun bir hak ihlali olduğu kabul edilmiştir.<sup>[8]</sup> İçinde bulunduğumuz yüzyılın özellikle ikinci yarısında, insanlar arasında her türlü eşitsizliğin ortadan kaldırılması, herkesin dil, din, ırk, siyasal düşünce, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin temel insan hak ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanması, evrensel bir değer olarak kabul edilmiştir.<sup>[9]</sup> Anayasa Mahkemesi'nin kararının temeli de, bu eşitliğin sağlanması olarak yorumlanabilmektedir. Zira, kadının soyadı, evlenme ve boşanmayla birlikte, değişebilmekteyken; erkek, doğumla kazandığı soyadını ömrünün sonuna kadar taşımakta; medeni hal değişikliğini sonradan alacağı ya da bırakacağı bir soyadı ile ilan etmek durumunda kalmamaktadır.<sup>[10]</sup>

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından sonra, açılan davalarda bir artış olmakla birlikte; nüfus müdürlüğünün davalı olarak gösterildiği davalar

[6] RG. 22.5.1997, Sayı:22996, S.1

[7] Öztan, Bilge: Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, B.36, Ankara 2012, s.434

[8] Anayasa Mahkemesi 19.12.2013 tarihli 2013/2187 sayılı Karar (RG. 19.12.2013). ; Sever, Çiğdem: Kadının Soyadı: Bir Boz- Yap Hikayesiyle Eşitlik Sağlandı mı?, Güncel Hukuk, Şubat 2014

[9] Moroğlu, S. Nazan: Kadının Soyadı, İstanbul, 1999

[10] Moroğlu: s.45-46



genellikle davalı tarafından temyiz edilmekte olduğundan; temyiz edilmeden sorunun çözümü için, davanın kocaya karşı açılması da mümkün olup, yargı sürecinin daha kısa tutulması açısından daha makuldür.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından önce de, 2010 yılında basına intikal eden bir soyadı sildirme davasında, “*bilim insanı olan davacının, ulusal ve uluslararası bir çok yayınının olduğunu ve soyadı ile tanındığını, kızlık soyadı ile ün yaptığını*” iddia ederek, mevcut durumu kanıtlaması üzerine, 4 yıl süren yargılama sonucunda, eşini soyadını sildirecek, kızlık soyadının yer aldığı nüfus cüzdanına kavuşmuştur.<sup>[11]</sup>

Anayasa Mahkemesi öncesinde de benzer bir karar vermiş; ancak 19.12.2013 tarihli yeni kararıyla, “*kadının kızlık soyadıyla tanınması*” gibi bir kriter olmasına gerek kalmadan, kızlık soyadını kullanabileceği yönünde karar vererek; çalışsın çalışmasın, ün yapsın yapmasın, kızlık soyadının kullanmakta menfaati olsun olmasın, eşit olarak tüm kadınların sadece kızlık soyadlarını kullanabilmelerine olanak tanımıştır.

### 3. BOŞANAN KADININ KOCASININ SOYADINI TERK ETME ZORUNLULUĞU

TMK.md.173 hükmüne göre:

“Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir.

Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir.

Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.”

Bu madde, boşanma kararının eşlerden sadece kadın ile ilgili olup, boşanmanın kadının kişisel durumu ve bunlar arasında özellikle kadının soyadını nasıl etkilediğini hükme bağlamaktadır.

#### A. KİŞİSEL DURUMUN KORUNMASI

TMK.md.173 f.I, boşanma halinde kadının kişisel durumunu koruyacağını hükme bağlamaktadır. Maddede kadının evlenmekle kazandığı kişisel durumunu koruması herhangi bir koşula bağlanmamıştır. Bu noktada boşanma ile evlenmenin butlanı arasında fark yaratılmıştır.

[11] <http://www.milliyet.com.tr/yardimci-docentin-kizlik-soyadi-zaferi/turkiye/sondakika/08.04.2010/1222386/default.htm>

TMK.md.158 evlenmenin butlanı halinde, eşlerin evlenmekle kazandıkları kişisel durumlarını korumaları, iyiniyetli olmalarına bağlanmışken; boşanma halinde kadının evlenmekle kazandığı kişisel durumunu koruması için iyiniyetli olması gibi bir koşula yer verilmemiştir.

Kadının evlenmekle kazandığı kişisel durumu, soyadının yanısıra, ergin olmadığı halde evlenmekle TMK.md.11 f.II gereğince kazandığı erginlik, evlenmekle kazandığı vatandaşlık şeklinde olabilir.

## B. BOŞANAN KADININ SOYADI

TMK.’muzun düzenlemelerine göre; boşanan kadın kişisel durumları arasında en önemlisi, evlenmekle kazandığı kocasına ait soyadının ne olacağı konusudur.

Eski 743 sayılı Türk Kanun-u Medenisi döneminde başlayan “*kadının evlenmekle kocasının soyadını kazanması, boşanması halinde ise bunu bırakması*” sorunu, yeni 4721 sayılı TMK.’muzun 173. maddesinde de halen devam etmiş ve devam etmektedir.<sup>[12]</sup>

Önemli bir sosyal ve hukuksal sorun olması nedeniyle bu konuyu son gelişmeleri yakından incelememiz gerektiğini düşünerek aşağıdaki açıklamaları yapmak zorundayım.<sup>[13]</sup>

Yeni yasa 173. maddesinde boşanan kadının soyadının ne olacağı konusundaki çözümü eski yasanın 141. maddesini değiştirmeden aynen almıştır.

Buna göre, boşanan kadın kural olarak kocasının soyadını kullanamayacaktır. Ancak, eski yasa bu durumda kadının “*bekarlık soyadını yeniden*” alacağını öngördüğü halde, yeni yasa bu konuda şu yeniliği getirmiştir: “*Kadın önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekarlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir*”.

Buna göre, eski yasa döneminde boşanan kadın mutlaka “*bekarlık soyadına*” dönmek zorunda idi. Dul bir kadın evlenmiş ve boşanmış ise, dulluk soyadını değil ancak, bekarlık (kızlık) soyadını alabiliyordu. Örneğin; E. Korkmaz isimli bayan evlenmiş, Uyanık soyadını almıştır. Kocası ölmüş, soyadı Uyanık iken, Cesur soyadındaki bir erkekle evlenmiştir. Bu bayan boşandığında eski yasanın 141. maddesine göre evlenmeden önceki dulluk soyadı olan Uyanık değil, bekarlık soyadı olan Korkmaz soyadına dönmek zorunda kalmaktaydı. Yeni yasa bu çelişkiyi gidermek üzere, dul iken evlenip boşanan kadına dilerse dulluk soyadının kullanılmasına karar verilmesini talep etme hakkı tanımıştır.

[12] Detaylı bilgi için bkz: Öztan, Bilge: “Evlilik Birliğinin Sona Ermesi Halinde Kadının Soyadı”, Hüseyin Cahit Oğuzoğlu’na Armağan, Ankara 1972

[13] Kılıçoğlu, Ahmet M.: “*Kadının Soyadı Çilesi*”, Cumhuriyet Gazetesi, 25.10.2000.

Yeni yasa, eski yasada olduğu gibi boşanan kadının kural olarak, kocasının soyadını kullanamayacağını, ancak, kocasının soyadını kullanmakta yararı olduğunu ve bunun kocaya zarar veremeyeceğini kanıtladığı takdirde, mahkeme kararıyla bu soyadını kullanmaya devam edebileceğini kabul etmiştir. Kadının bu hakkı süresiz olarak öngörülmemiş, kocaya koşulların değişmesi halinde (kadının yeniden evlenmesi, haysiyetsiz yaşam sürmesi gibi durumlarda), bu iznin kaldırılmasını isteyebilme yetkisi verilmiştir (TMK md. 173/f. III).

Bu düzenleme mantıklı değildir.

TMK.md.187 hükmüne göre; “*Kadın evlenmekle kocasının soyadı alır.*”

Evlenen kadının kocasının soyadını alması, o güne kadar tanındığı, resmi kayıtlara girdiği, şöhrete kavuştuğu, günümüz yaşantısının ayrılmaz bir parçası hale gelen iletişim araçlarında kayıtlı olduğu önceki soyadını terk etmesi ya da ondan sonra gelmek üzere kocasının da soyadını almak zorunluluğunu ifade eder. Bu durumda kadın tüm resmi kayıtlardaki ve yazışmalardaki, sürücü belgesi, otomobil ruhsatı, tapu kayıtları, pasaport, nüfus cüzdanı gibi resmi evraklar ve iletişim araçlardaki kayıtlar, okuldaki kayıtlar vs. gibi bilgileri değiştirecektir.

Yasa evlenen kadına bu sıkıntıları yaşattıktan sonra, bu kez boşanmanın sonuçları arasında 173. maddesinde “*Boşanma halinde kadın,.....evlenmeden önceki soyadını yeniden alır.*” hükmünü getirmiştir. Buna göre kadın bu kez boşandığı için yukarıda sözünü ettiğimiz eziyetleri yeniden yaşayacaktır.

İsviçre Medeni Kanunu'nun evlenmenin hüküm ve sonuçları arasında yer alan 160. Maddesi, kadınları evlenmekle bu sıkıntılardan kurtarmak amacıyla 30 Eylül 2011 tarihinde yaptığı bir değişikliği 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Bu madde şu şekildedir:

“Eşler kendi adlarını korurlar.

Eşler nüfus memurluğuna erkeğin ya da kadının bekarlık soyadını ailenin ortak soyadı olarak kullanmak istediklerini beyan edebilirler.

Eşler kendi adlarını korudukları takdirde, doğan çocuklarına verecekleri soyadını kendileri kararlaştırabilirler. Haklı sebeplerin varlığı halinde nüfus memurluğu eşleri bu yükümlülüklerden kurtarabilir.”

Bu düzenleme Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) 1355. ve Avusturya Medeni Kanunu'nun (ABGB) 93. paragrafındaki düzenlemelerle benzerlik göstermektedir.

Eşlere evlenmekle soyadı konusunda getirilen bu düzenleme karşısında acaba boşanma halinde ne yapılacaktır? İsviçre Medeni Kanunu boşanma halinde soyadı konusunda da 119. maddesinde isabetli şu düzenlemeyi getirmiştir.

“*Evlenmekle soyadını değiştiren eş, boşanmadan sonra bunu korumaya devam eder, fakat dilerse nüfus memurluğuna başvurmak suretiyle bekarlık soyadını alabilir.*”

Türk Hukuku'nda da, bu hükümler nedeniyle kadınlarımızın yaşadığı sıkıntıdan kurtarılması gerekir. Ancak yasa koyucu bu yönde bir çalışma yapmamıştır. Bu durum karşısında, TMK. md.187 hükmünün Anayasa'ya aykırılığı konusunda önemli bir adım atılmıştır. Şöyle ki:

Bir bayan , evlenmekle TMK. md.187 f.I gereğince kocasının soyadını almak zorunda kaldığını, bunun İnsan Hakları'na aykırı olduğunu, bu nedenle nüfus kaydının düzeltilerek kocasına ait olan aldığı soyadının kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme talebi reddetmiş, davacı kararı temyiz etmiş, Yargıtay kararı onamış, böylece davacı iç hukuk yollarını tüketmiştir. Bu gelişmeden sonra aynı davacı taraf, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını kullanmış ve Anayasa Mahkemesi 19.12.2013 tarihli 2013/2187 sayılı kararı ile bu başvuruyu haklı bulmuş, hükmün “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne” aykırı olduğunu karar vermiştir. Bu karar, sadece sözü edilen davaya özgü olup, bu karardan sonra Anayasa Mahkemesi önüne getirilecek olan bir davada TMK. md.187 hükmünün Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi beklenebilir.

### C. KADININ, KOCASININ SOYADINI KULLANMASINA İZİN VERİLMESİ

TMK.md.173, boşanan kadının, belirli koşullar altında kocasının soyadını kullanmasına izin verilmesini mahkemeden talep etmesine olanak tanımıştır. Bu düzenleme ile kadın adeta “*kocasının soyadını dilenen*” kişi konumuna düşürülmüştür.

Kadın böyle bir talepte bulunmadığı takdirde, mahkemece re'sen kocasının soyadını kullanmaya devam etmesine karar verilemez.

TMK. md. 173, kadının böyle bir talepte bulunmasını “*bu soyadını kullanmakta menfaatinin bulunması ve bunun kocaya bir zarar vermemesi*” koşullarına bağlamıştır.

Buna göre, kadının böyle bir menfaatinin olması yeterli değildir. Örneğin; kocasının soyadı ile tanınan, şöhret olan, günümüz teknolojileri olan internet kayıtlarına, elektronik ve resmi diğer devlet kayıtlarına bu soyad ile giren, yıllarca bu şekilde bu soyadı kullanan bir kadının birdenbire bir boşanma davası sonucunda bütün bu kayıtlardan kendisini arındırması mümkün olmadığından bu soyadını kullanmakta yararı vardır. Somut olaya göre değişen menfaatin takdiri, delillere bağlı olarak, hakimın takdirine bağlıdır.

Ancak madde bununla yetinmemiş, kadının bu soyadını kullanmasının kocaya zarar vermemesi koşuluna yer vermiştir. Bu durum, istisnai hallerde kötü yaşam tarzı olan bir kadına karşı açılan boşanma davası sonucu kocasına ait soyadını kullanmaya devam etmesinde, kocanın kişilik hakları açısından zarara uğraması hali için akla gelebilir.

Kadının boşanma nedeniyle kocasının soyadını kullanmasına ilişkin izin talebi, boşanma davası ile birlikte ileri sürülür. Görevli mahkeme aile mahkemeleridir.<sup>[14]</sup> Talep, boşanmayla birlikte ileri sürülmesi de, boşanma kararından sonra da bunun ayrı bir dava ile talep edilmesine bir engel yoktur.

TMK.'muz boşanan kadının kocasına ait soyadını devamlı olarak kullanma hakkına yer vermemiştir. Bunun sonucu olarak, TMK. md.173/III'te, kocaya koşulların değişmesi halinde bu iznin kaldırılmasını isteme hakkı tanınmıştır.<sup>[15]</sup>

Koca tarafından, kadının soyadını kullanma izninin kaldırılması için açılan davada, kadının bunu kullanmaktaki yararının artık kalktığı, kadının kendi önceki soyadı ile tanınmaya başladığı gibi hususların kanıtlanması gerekecektir.

[14] Yargıtay 2. H.D. 2008/18445 E., 2009/5190 K. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/04/20090421-9.htm>) ; Yargıtay 2. H.D., 2006/18362 E. , 2007/6832 K. , 26.4.2007 T. ([www.kazanci.com](http://www.kazanci.com))

[15] Yargıtay 2. H.D., 2013/6259 E., 2013/26355 K.

## KAYNAKÇA

- Göztepe, Ece: "Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54-2, s. 102
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: "Kadının Soyadı Çilesi", Cumhuriyet Gazetesi, 25.10.2000
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: Medeni Hukuk Temel Bilgiler, B.2, Ankara 2012
- Moroğlu, S. Nazan: Kadının Soyadı, İstanbul 1999
- Öztan, Bilge: "Evlilik Birliğinin Sona Ermesi Halinde Kadının Soyadı", Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972
- Öztan, Bilge: Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, B.36, Ankara 2012, s.434
- Sever, Çiğdem: "Kadının Soyadı: Bir Boz-Yap Hikayesiyle Eşitlik Sağlandı mı?", Güncel Hukuk, Şubat 2014
- Nomer N., Haluk: "Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerde ve Türkiye'de Evlenen Kadının ve Ortak Çocuğun Soyadı", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni : MHB bülteni-c. 22, s. 2 (2002)